

Deventer Dubbelstad
Stad met 250.000 inwoners

Je kunt het je misschien niet voorstellen: Deventer een stad met 250.000 inwoners. "Gelukkig niet", zullen veel inwoners zeggen. Toch zijn er ruim vijftig jaar geleden serieuze plannen geweest om van Deventer een stad te maken met een kwart miljoen inwoners. Met de IJssel midden door de stad en een universiteit. Het plan, Deventer Dubbelstad, had vooral voor De Hoven grote gevolgen. Lees mee over dit plan dat volgens het stadsbestuur 'geniaal van conceptie' was.

Ondanks de voortvarende wederopbouw en de ontwikkelingen in de industrie bleef de volkshuisvesting na de oorlog een zodanig probleem dat Deventer, net als de meeste andere steden, uitbreidingsplannen ging maken die waren gebaseerd op bevolking-prognoses en grootstedelijke ambities. In 1954 lanceerde Deventer een plan dat uitging van 80.000 inwoners in 1980 en van uitbreiding op het grondgebied van de gemeente Diepenveen. Die annexatie gaf Deventer voorlopig genoeg extra grond-gebied voor woningbouw, zoals de wijk Keizerslanden in 1959. Hier werd in 1962 op initiatief van wethouder Timmer dan ook begonnen met de bouw van 703 woningen en tien winkels. In de tweede helft van de jaren zestig ging de nieuwbouw in hoog tempo door en verrezen Borgele in 1966 en De Platvoet in 1969. In de nieuwe wijken werden hoge flats gebouwd en voorzieningen als scholen en winkelcentra zoveel mogelijk geïntegreerd. Met de bouw van De Platvoet was de ruimte voor nieuwbouw binnen de bestaande gemeentegrenzen echter op. Het aantal nieuwe woningen daalde snel en bereikte in 1972 met zestien een absoluut dieptepunt. Dankzij de sloop van fabrieken in de Oude Schil kwam daar weer ruimte voor nieuwbouw, bijvoorbeeld door de sloop van de rijwielfabriek van Burgers aan de Rozengaardeweg.

Geniaal van conceptie

In 1959 manifesteerde de ambitie van het herboren Deventer zich in het grootse plan 'Deventer Dubbelstad' dat van Deventer een stad met 250.000 inwoners moest maken met nieuwe en grote industrieën en een universiteit. In dat jaar verscheen bij Kluwer in Deventer de studie van het Nederlandsch Economisch Instituut die bedoeld was als opmaat naar die Dubbelstad en de mogelijkheden en de stedenbouwkundige plannen gedetailleerd beschreef en uitlegde. ●

De burgemeester en gemeentesecretaris wezen in hun inleiding op de dreigende overbevolking van het westen van Nederland en alle denkbare nadelige gevolgen daarvan. Daarom zou het goed zijn een stad buiten de 'randstad Holland' maar ook weer niet helemaal aan de rand van het land, te laten uitgroeien tot een grote stad. Het gemeentebestuur dacht daarbij uiteraard aan de eigen stad. Daarom had Deventer in 1958 een krediet vrijgemaakt om de mogelijkheden en kansen te laten onderzoeken. In alle bescheidenheid schreven de burgemeester en secretaris dat een nieuwe stadshelft was ontworpen die 'stellig geniaal van conceptie' was. Hier kon iets groots tot stand komen.

De heren begrepen dat de wijziging van provincie- en gemeentegrenzen niet eenvoudig zou zijn en dat wellicht naar een vorm van samenwerking gezocht zou moeten worden. Ze brachten ook nuanceringen aan in de uitvoerbaarheid van de plannen. Zo waren de vestiging van de universiteit of hogeschool in Deventer wenselijk, maar was de uitgroei tot een stad van 250.000 inwoners niet afhankelijk van de komst van zo'n universiteit. Een belangrijke reden waarom Deventer zichzelf bij uitstek geschikt achtte om veel mensen op te nemen en als instrument te dienen om de bevolkingsaanwas van de randstad af te remmen, was de gunstige ligging aan een 'groot vaarwater en een kruispunt van elkaar snijdende weg- en spoorwegverbindingen' die een van de rode draden van de geschiedenis van Deventer is. Ze wezen dan ook op die lange geschiedenis en noemden Deventer terecht een 'oude stad met historie en karakter, die zich echter steeds weer heeft aangepast aan de omstandigheden en daardoor snel is gegroeid'. Dat bleek ook in deze tijd weer uit de aanwezigheid van een gedifferentieerde industrie. Bovendien bood de ligging in een van de mooiste en rijkst gevarieerde streken van Nederland onbeperkte recreatiemogelijkheden, aldus het onderzoek dat het Nederlandsch Economisch Instituut in opdracht van de gemeente had gedaan.

Het volk zal er trots op zijn

De bestaande stad op de rechteroever van de IJssel moest daarvoor wel groeien naar 130.000 inwoners en op de linkeroever moest als het ware in spiegelbeeld een geheel nieuw stadsdeel komen met 120.000 inwoners. Voor de groei naar in totaal 250.000 inwoners was twintig jaar uitgetrokken. Dat betekende een groei van 200.000 inwoners in twintig jaar, iets meer dan de landelijke bevolkingsaanwas in een jaar. Deventer vond dat realistisch, maar beseftte ook dat het plan alleen kon slagen met de medewerking van de regering, de besturen van Gelderland en Overijssel en veel ambtelijke diensten. Het gemeentebestuur begreep dat het niet mogelijk was industrie en grote instellingen te dwingen zich in Deventer te vestigen. Dat kon alleen maar door de industrie en zulke

instellingen te stimuleren als onderdeel van een bewuste ruimtelijke ordening, en natuurlijk met financiële steun en toewijzing van bovengemiddelde contingenten woningen, want 'woningen trekken arbeiders en arbeiders trekken industrie'. De burgemeester en secretaris eindigden hun inleiding met hooggestemde vaderlandse bewoordingen. Het zouden in de eerste plaats Deventer en drie omliggende gemeenten (Diepenveen, Voorst en Gorssel) moeten zijn die 'geleid door durf en de vaste wil iets voor hun land te doen, de moed opbrengen om dit zo groots opgezette plan tot werkelijkheid te maken. Heel ons volk zal er trots op zijn'.

Het plan voor de Dubbelstad was voor heel Deventer ingrijpend, maar het meest ingrijpend voor de wijk De Hoven op de linkeroever van de IJssel. Daar bevonden zich tot het begin van de twintigste eeuw tuinen met - soms - theekoepels, en bloemisterijen. Er stonden ook woonhuizen, maar een echte woonwijk is De Hoven pas in het begin van de twintigste eeuw geworden. Daardoor kreeg de wijk pas in 1922 waterleiding en een riool, en in 1923 elektriciteit. De wijk moest voor de aanleg van de Dubbelstad helemaal afgebroken worden. De gemeente begon meteen met de voorbereiding. Voorlopig werd vanaf 1959 aan de overkant van de IJssel niet meer gebouwd en werd het onderhoud aan straten en woningen tot een minimum beperkt.

De teleurstelling

De plannen voor de Dubbelstad waren inderdaad hemelbestormend, maar ze moesten op aarde worden uitgevoerd en dat maakte het allemaal wel ingewikkeld. De hobbels waren legio: gemeentegrenzen lagen al gevoelig maar provinciegrenzen overgevoelig en bovendien vond de regering dat Deventer te hoog greep. Een verzoek tot een grenswijziging met de gemeente Voorst werd afgewezen en de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening liet Deventer in 1968 weten dat de regering het Dubbelstadplan had afgewezen en het gemeentebestuur adviseerde om zijn ambities bij te stellen en de stad in oostelijke, in plaats van westelijke richting uit te breiden. Voor de Dubbelstadplannen was ook de annexatie van Diepenveen nodig en dat zou nog moeilijk worden. Wethouder Timmer was woedend en verweet de regering in Den Haag dat die Deventer in zijn eigen sop had laten gaarkoken. Dat was niet ten onrechte, want de mislukking van de plannen voor de Dubbelstad had nog een gevolg: een versnelde wisseling van de wacht bij de PvdA, die op korte termijn het politieke einde van wethouder Timmer betekende. ●

Tekst en foto: [Geschiedenis van Deventer, Henk Slechte](#)